

**ŚCIEŻKAMI
PISARZY
tom 1**

**SZKICE I STUDIA
O KRAKOWIE**

Redakcja
Anna Grochowska, Malwina Mus

ŚCIEŻKAMI
PISARZY
tom 1

STUDIA
I SZKICE
O KRAKOWIE

Redaktorki tomu pragną podziękować:

prof. dr. hab. Franciszkowi Ziejce

prof. dr hab. Marcie Wyce

dr. hab. Jarosławowi Fazanowi

prof. dr hab. Annie Czabanowskiej-Wróbel

dr Elżbiecie Rybickiej

**ŚCIEŻKAMI
PISARZY
tom 1**

**STUDIA
I SZKICE
O KRAKOWIE**

Redakcja

Anna Grochowska, Malwina Mus

Kraków

© Copyright by indywidual authors, 2015

Recenzenci:

prof. dr hab. Anna Czabanowska-Wróbel

dr hab. Jarosław Fazan

Redakcja:

Monika Filipek

Projekt okładki:

Paweł Sepielak

Publikacja dofinansowana ze środków na działalność statutową

Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego,
służących rozwojowi młodych naukowców oraz uczestników studiów doktoranckich

ISBN 978-83-7638-582-2 (wersja papierowa)

ISBN 978-83-7638-642-3 (e-book)

KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków

tel./faks: 12 431 27 43, 12 421 13 87

e-mail: akademicka@akademicka.pl

Księgarnia internetowa:

www.akademicka.pl

Spis treści

Słowo wstępne.....	7
Agata Magiera, <i>Krakowskie wspomnienia z dzieciństwa w biografistyce literackiej. Śladami Karola Estreichera młodszego</i>	11
Iwona Boruszkowska, Urszula Pieczek, <i>Ukraińscy pisarze na krakowskim bruku – polsko-ukraińskie przyjaźnie i fascynacje literackie przełomu XIX/XX wieku</i>	21
Joanna Skolik, <i>Subtelność, efemeryczność, nieoczywistość – specyfika literackiego śladu Josepha Conrada w przestrzeni miejskiej Warszawy i Krakowa</i>	35
Katarzyna Grzybowska, <i>Miałem kiedyś dom... Poznawanie żydowskiego Kazimierza poprzez twórczość Mordechaja Gebirtiga</i>	47
Urszula Orlińska-Frymus, <i>Floriańska 10. Mistyka miejsca Henryka Voglera</i>	61
Maksymilian Wroniszewski, <i>Krakowskie ścieżki Tadeusza Różewicza</i>	75
Anna Grochowska, <i>Krupnicza. Ulica, którą upodobały sobie Muzy</i>	87
Izabela Suchojad, <i>Zamknięte Miasto. Kraków w Chocholach Wita Szostaka</i>	101
Aneta Kozyra, <i>Miasto kroków. Krokami Wita Szostaka po Krakowie Chocholów</i>	111
Malwina Mus, <i>Od włodarza do uciekiniera – konstruowana w relacji z miastem tożsamość poetycka Marcina Świetlickiego i jej przemiany</i>	129
Marta Kowalska, <i>Mniej kultowy, mniej magiczny – Kraków w Dwanaście Marcina Świetlickiego</i>	141

Spis treści

Piotr Żołądź, <i>Widokówki (z) Krakowa? Obraz pewnego miasta w felietonach i dziennikach Jerzego Pilcha</i>	151
Agnieszka Pudelko, „Krakowski realizm knajpiany” – krakowskie knajpy w literaturze po 1989 roku	161
Bogusława Bodzioch-Bryła, <i>Od samozapętłającej się spirali do rhisome. Pomiędzy literacką rekonstrukcją a dekonstrukcją mitu Krakowa oraz o jego nowomiedialnym uwikłaniu</i>	175
Bibliografia	201
Indeks nazwisk	211

Słowo wstępne

Z ogromną przyjemnością i satysfakcją oddajemy w Państwa ręce dwutomową monografię *Ścieżkami pisarzy*. Wydanie tej książki to dla nas moment newralgiczny: niniejszym domknięty zostaje wielomiesięczny projekt, a zarazem – mamy nadzieję – otwiera się szeroka perspektywa wydawnicza.

Jesienią 2013 roku postanowiliśmy zająć się – naukowo i popularyzatorsko – kwestią uwikłania biografii i twórczości pisarzy w przestrzeń miejską. Efektem naszych starań była organizacja pierwszej edycji Festiwalu „Ścieżkami pisarzy”. Zachęczone entuzjastyczną reakcją środowiska akademickiego, zaprosiliśmy młodych uczonych z całej Polski do stworzenia wspólnej monografii poświęconej badaniom z zakresu geo-bio-poetyki.

Publikacja *Ścieżkami pisarzy* składa się z dwóch części: tom pierwszy poświęcony został Krakowowi, tom drugi – innym polskim ośrodkom miejskim. Terytorialne kryterium podziału treści odzwierciedla nadrzędną ideę książki. *Ścieżkami pisarzy* to w naszym założeniu osobliwy przewodnik literacko-turystyczny. Może pełnić całkiem praktyczną funkcję bedekera – wyznacza trasy tematycznych wycieczek (szlakiem poszczególnych twórców, książek lub motywów literackich), dostarcza anegdot i faktów spajających życie literackie z przestrzenią konkretnych miejsc na mapie Polski. Ten popularyzatorski akcent stanowi w naszym odczuciu zaletę publikacji i tłumaczy formę niektórych pojawiających się w niej artykułów – tych, których metoda polega na mapowaniu, katalogowaniu, wytyczaniu szlaków.

W takiej perspektywie tom pierwszy pt. *Ścieżkami pisarzy: studia i szkice krakowskie* „oprowadza” po literackim Krakowie, poczynawszy od okresu Młodej Polski, aż po współczesność. W czternastu artykułach omówione zostały najważniejsze literackie miejsca stolicy Małopolski, zaprezentowane portrety twórców z nią związanych (m.in. Karol Estreicher młodszy, Joseph Conrad, Tadeusz Różewicz, Wit Szostak, Marcin Świetlicki, Jerzy Pilch), scharakteryzowane swoiste zjawiska literackie (np. „krakowski realizm knajpiany”). Z kolei układ tekstów, zgodny z chronologią podejmowanych w nich tematów, tworzy spójną narrację na temat postępującej w przestrzeni stuleci zmiany literackiego wizerunku Krakowa: ukonstytuowana na przełomie XIX i XX wieku wizja miasta magicznego podlega sukcesywnemu kwestionowaniu, aż do próby całkowitej jego demityzacji.

Tom drugi publikacji pt. *Ścieżkami pisarzy: miasto jako przestrzeń twórców* tworzy szerszy, ogólnopolski kontekst. Siedemnaście zamieszczonych w nim artykułów dotyczy literackich uwikłań kolejnych miast: Warszawy, Łodzi, Gdańska, Wrocławia, Opola, Gliwic, Cieszyna, Przemyśla. Miejsca reprezentowane przez mniejszą ilość tekstów nie zyskują w tym tomie opisu tak szczegółowego, jak Kraków w tomie pierwszym. Zróżnicowanie tematów z całą mocą potwierdza jednak istnienie silnej zależności między miejscem (jego historią, kulturą, tradycjami, topografią) a biografią i twórczością autorów. Teksty warszawskie wskazują na uwikłanie pisarzy i ich dzieł w sytuację powojennej stolicy – kategoria traumy, świadomość wszechobecnego zniszczenia i konieczność trudnych wyborów politycznych determinowały biografie i literaturę. W przypadku Gdańska istotną rolę odgrywa problem podwójnej, niemiecko-polskiej tożsamości miejsca, a w przypadku Gliwic, Lwowa i Opola – niezakorzenie mieszkańców-repatriantów. Literatura Łodzi mierzy się wciąż z obecnym w społeczeństwie wizerunkiem miasta przekłętą. Mamy poczucie, że tom drugi wyznaczył pewne ogólne tendencje, które zasługują na wnikliwe badania. Dlatego w naszym zamiarze niniejsza dwutomowa monografia ma otworzyć cykl publikacji, z których każda – na wzór szkiców i studiów krakowskich – poświęcona będzie innemu polskiemu miastu.

Ścieżkami pisarzy to jednak przede wszystkim przewodnik dla badacza zainteresowanego związkami dzieła, biografii twórczej i miejsca. Zamiesz-

czone tu artykuły stanowią szeroki przegląd możliwych spojrzeń na to zagadnienie, a dominują ujęcia literaturoznawcze, wzbogacone o narzędzia z innych dziedzin – zwłaszcza historii, socjologii i antropologii. Punktem wyjścia dla części autorów jest próba ustalenia faktów, zrekonstruowania (literackiej) historii wybranego elementu przestrzeni miasta (*casus* ulicy Krupniczej w Krakowie czy Piotrkowskiej w Łodzi). Inni przyjmują strategię szczegółowej analizy świata przedstawionego w dziele literackim, doszukując się jego związków z realnie istniejącymi miejscami. Jeszcze inni skupiają się na biografii jednostkowej lub zbiorowej i w jej perspektywie oglądają splot okoliczności i działań artystycznych. Obok miast realnych pojawiają się tu na równych prawach miasta wyobrażone, lepsze/alternatywne wizje Warszawy czy Krakowa, realizacje społecznych marzeń lub jedynie projekcje stanów emocjonalnych patrzącego.

*Anna Grochowska
Malwina Mus*

Książka zbiorowa *Ścieżkami pisarzy* stanowi interesujący przykład rozwijających się dzisiaj badań z zakresu geopoetyki, a ściślej geo-bio-poetyki, bowiem zamieszczone w niej studia dotyczą związków pisarzy z miastami. Wśród zamieszczonych szkiców wyróżnić można takie, w których autorzy rekonstruują „miejskie” doświadczenia pisarzy, oraz inne, podejmujące temat literackiego performowania wizerunku miasta, jako przestrzeni realnej, uchwytej intersubiektywnie, ale też symbolicznej, odbijającej subiektywne nastawienie poszczególnych autorów. [...] Jednym z fascynujących motywów nowoczesności jest swoista heterotopia naszych miast – w ujęciu różnych artystów te same miasta okazują się niepodobne do siebie, jakby autokreacja pisarza stanowiła równoległy proces konstituowania na nowo miasta od dawna istniejącego i – pozornie! – świetnie znanego. Szkice zawarte w książce *Ścieżkami pisarzy* są również dobrą ilustracją tego zjawiska.

dr hab. Jarosław Fazan

